

תורת אמך

ביאורי סוגיות והדרכה לימודית

מסכת ביצה

פרק שני

סוגיה יט: אפיית פת עבה

נכתב בסייעתא דשמיא
על ידי

אליהו מאיר ליפשיץ
ב"ר חיים שמאי ז"ל

ישיבת ברכת משה, מעלה אדומים

© כל הזכויות שמורות למחבר

סוגיה יט: אפיית פת עבה

*

רקע

סוגייתו עוסקת במחלוקת בית הלל ובית שמאי האם מותר ללוש ולאפות עיסה בכמות גדולה.

מקורות

א. גמ' כב: "ואין אופין פתין גריציין אלא רקיקין... פת מרובה ביום טוב וב"ה מתירין"
 ב. רש"י ד"ה וב"ה מתירין
 תוס' ד"ה דנפישא, והגהת המהרש"ל
 ר"ן יא: באלפס ד"ה גמ' ב"ש

הסבר הסוגיה

בית שמאי אומרים אין אופין פת מרובה ביום טוב ובית הלל מתירין. [ברייתא כב:]

נחלקו בית הלל ובית שמאי האם מותר ללוש ולאפות עיסה בכמות גדולה, ונחלקו הראשונים בהסבר המחלוקת:

רש"י [ד"ה וב"ה מתירין] מפרש: "ובית הלל מתירין כדאמרינן שהפת נאפה יפה כשהתנור מלא". לדעת רש"י, בית הלל ובית שמאי נחלקו כשאופה כמות גדולה יותר מצרכיו ליום טוב, בית שמאי אוסרים משום שאופה גם ליום חול, ובית הלל מתירין מפני "שהפת נאפה יפה כשהתנור מלא". לדעת רש"י בית הלל ובית שמאי נחלקו במחלוקת רבנן ורבי שמעון בן אלעזר [יז].

תוס', לפי גרסתנו, מפרש: "פת מרובה דקאמר היינו פתים גדולים ביותר ועושה לצורך חול הואיל ואין בו טורח כל כך". תוס' מפרש כרש"י שהפת גדולה מצרכיו ליום טוב. בית שמאי אוסרים מפני שאופה ליום חול, ובית הלל מתירים מפני שהגדלת העיסה אינה מגדילה את הטרחה כל כך.

המהרש"ל משנה את גרסת התוס', וגורס: "פת מרובה דקאמר לאו ביותר מכדי צרכו קאמר אלא היינו פתים גדולים ביותר ועושה לצורך חול הואיל ואין בו טורח כל כך". לפי גרסה זו, בית הלל מודים שאסור להגדיל את העיסה לצורך יום חול, מחלוקתם כשאופה לצורך המועד, בית שמאי חוששים, שכיוון שהגדלת העיסה אינה מגדילה את הטרחה, הוא יגדיל את העיסה לצורך יום חול [פירוש המשפט בתוס': "לצורך יום חול" – שמא יעשה ליום חול], ולכן תיקנו שיאפה עיסות קטנות, וכיוון שהטורח בהרבה עיסות קטנות גדול יותר מהטורח בעיסה אחת גדולה הוא יאפה לצורכו בלבד. בית הלל אינם חוששים שמא יגדיל את העיסה לצורך חול, והתירו לו לאפות אף עיסה גדולה.

תורת אמך, ביצה כב:

הר"ן [יא: באלפס ד"ה גמ' ב"ש] מביא שני פירושים, פירוש אחד כגירסתו של המהרש"ל בתוס', ופירוש שני הפוך. לפי הפירוש השני הטורח בעיסה גדולה גדול יותר מהטורח בהרבה עיסות קטנות, ולכן בית שמאי תיקנו ללוש הרבה עיסות קטנות מפני שטרחתן מועטת. בית הלל לא חששו לטרחה רבה, והתירו ללוש גם עיסה גדולה נאין מחלוקת מציאותית בין שני הפירושים. הזמן המושקע בעיסה אחת גדולה קטן מהזמן המושקע בהרבה עיסות קטנות, אבל המאמץ המושקע בעיסה גדולה רב יותר מהמאמץ בלישת עיסות קטנות].

סיכום

לפירוש רש"י, נחלקו בית הלל ובית שמאי אם מותר להגדיל העיסה לצורך חול, ובית הלל מתירים מפני שהפת נאפה יפה כשהתנור מלא. לפי גרסתנו בתוס', בית הלל מתירים להגדיל העיסה לצורך חול מפני שהגדלת העיסה אינה מגדילה את הטרחה. לפי גרסת המהרש"ל בתוס', בית הלל ובית שמאי נחלקו כשאינו מגדיל עיסתו לצורך חול, ובית שמאי אוסרים עיסה מרובה מחשש שיגדיל עיסתו לצורך חול. לפי פירוש הר"ן בית שמאי אוסרים ללוש עיסה גדולה מפני שהמאמץ המושקע בה גדול, ולכן עדיף ללוש הרבה עיסות קטנות. לפי כל הפירושים, חוץ מתוס' לפי גרסתנו, לא מתחדש חידוש הלכתי בשיטת בית הלל, ולכן הפוסקים השמיטו סוגיה זו.